

Prof. zw. dr hab. Henryk Ćwięk
Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa
Akademii im. Jana Długosza
w Częstochowie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Wojciecha Liedera pt. *Bezpieczeństwo polityczne i społeczne w szwedzkim modelu „welfare state”*, napisanej pod kierunkiem

Prof. nadzw. UŁ dr. hab. Andrzeja Sepkowskiego

W przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej mgr Wojciech Lieder podjął się naukowego opracowania problematyki dotyczącej bezpieczeństwa politycznego i społecznego w szwedzkim modelu „welfare state”. Celem dysertacji była analiza bezpieczeństwa w ramach tego modelu, ze szczególnym uwzględnieniem czynników politycznych i społecznych, zarówno wewnętrznych jak też zewnętrznych. Autor wyeksponował następujące problemy: specyfikę ustroju politycznego i społecznego, a zwłaszcza sił politycznych wywierających największy wpływ na kształtowanie realiów społeczno-politycznych, administracyjny model podejmowania decyzji, wpływ imigracji na stabilność szwedzkiego modelu „welfare state”, znaczenie wolności jednostki i społeczeństwa, główne prerogatywy w systemie edukacyjnym, politykę przeciwdziałania alkoholizmowi, politykę bezpieczeństwa w ruchu drogowym, zagrożenie terroryzmem i kryzys imigracyjny.

Przedstawiana tematyka była już prezentowana w pewnym zakresie w polskich publikacjach. Autor wspomina, że „literatura przedmiotu w aktualnym stanie nie jest wyczerpującym źródłem poruszanych w dysertacji kwestii”. Dodaje, iż „polskojęzyczne publikacje dotyczące bezpieczeństwa w ramach szwedzkiego modelu „welfare state” odnoszą się do dominującego zakresu w badaniach nad owym modelem pod kątem polityki społecznej”. Publikacje w języku angielskim i szwedzkim umożliwiły autorowi przeprowadzenie analizy zagadnień dotyczących

bezpieczeństwa politycznego i społecznego w szwedzkim modelu „welfare state”. Doktorant powinien szerzej uzasadnić podjęcie przedstawianej problematyki, podkreślić które z prac naukowych opublikowanych w Polsce i poza granicami są szczególnie wartościowe, wskazać luki w badaniach i konieczność ich uzupełnienia.

Mgr W. Lieder przeprowadził kwerendy biblioteczne w Szwecji i Danii. Konsultował wyniki badań z naukowcami szwedzkimi, co powinien wyeksponować w dysertacji. Wykorzystywał dokumenty źródłowe, częściowo prasę oraz dane, którymi dysponują ministerstwa i agencje rządowe w Szwecji. Świadczy to o jego dociekliwości badawczej. Przeprowadził także kwerendy w bibliotekach uniwersyteckich w Warszawie, Gdańsku, Krakowie oraz Poznaniu. Uzupełnieniem tych publikacji są materiały internetowe, mające walor aktualności.

Doktorant w głównej tezie pracy podkreślił, że szwedzki model „welfare state” jest jednym z największych osiągnięć tego kraju, który w istotny sposób odmienił i nadal wpływa na postrzeganie przez obywateli najbardziej optymalnych sposobów zapewnienia bezpieczeństwa politycznego i społecznego. Przedstawił on kilka trafnych hipotez badawczych. Dobór metodologii zapewniał pełniejsze przeprowadzenie analizy bezpieczeństwa, a zwłaszcza politycznego i społecznego, uzależnionych od szwedzkiego modelu „welfare state”.

Autor wskazał na dwutorowość prowadzonych badań naukowych. Wzbogacając one wiedzę o nowe aspekty szwedzkiego modelu „welfare state” oraz umożliwiając poznanie sposobów przeciwdziałania konkretnym zagrożeniom bezpieczeństwa politycznego i społecznego. Cel badań został ustalony prawidłowo, choć niezbyt trafne jest określenie doktoranta dotyczące „odkrycia nowych wydarzeń”.

Praca ma układ (nie można mylić z ujęciem) problemowo-chronologiczny, choć doktorant tego szerzej nie uzasadnił. Podkreślił, że „rozprawa stanowi dynamiczną całość”, co brzmi nieco dziwnie. Dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i bibliografii. W rozdziale pierwszym doktorant omówił pojęcie bezpieczeństwa. Spośród wielu kategorii i pojęć charakteryzujących państwo, bezpieczeństwo niezależnie od etapu rozwoju historycznego, zajmowało miejsce szczególne. Decyduje ono o przetrwaniu oraz rozwoju potęgi państwa, co autor starał się wykazać. Trudno zgodzić się z jego wywodami, że dopiero po

rozpadzie Związku Radzieckiego, co nastąpiło pod koniec 1991 roku, zaczęto „akcentować mnogość innych czynników warunkujących bezpieczeństwo lub jego brak”. W dalszej części rozdziału przedstawiono istotę bezpieczeństwa politycznego, społecznego, wyjaśniono złożoność pojęć „welfare state” oraz wyeksponowano znaczenie tego modelu. Dostrzegłem, że doktorant czasami nie podaje w przypisach stron, na których są zawarte określone informacje (np. s. 28).

W rozdziale drugim autor scharakteryzował wymiary bezpieczeństwa w szwedzkim modelu „welfare state”. Na początku skupił uwagę na bezpieczeństwie politycznym. Zaznaczył, że dzisiejszy kształt demokracji i stabilności państwa szwedzkiego jest rezultatem różnorodnych zmagania, które zachodziły w procesie dziejowym. Specyfika ustrojowa jest efektem kompromisu jaki osiągnęły siły liberalne, konserwatywne i socjaldemokratyczne. Doktorant starał się zbadać poszczególne nurty polityczne. Podkreślił dominację idei socjaldemokratycznych w ujęciu historycznym, co w dużym stopniu determinuje poziom bezpieczeństwa politycznego w Szwecji. Zwrócił uwagę na zagrożenia dla stabilności politycznej, wynikające z działalności partii radykalnej prawicy. Duża część elit politycznych oraz społeczeństwa szwedzkiego przystosowała się do stonowanej i pragmatycznej działalności politycznej. Autor wskazał także na rolę króla, który sukcesywnie tracił wpływy polityczne na korzyść Riksdagu. Oceniał, że przemyślane działania monarchów w dużym stopniu przyczyniły się do ugruntowania ciągłości władzy po II wojnie światowej. W dalszej części rozdziału doktorant scharakteryzował politykę imigracyjną Szwecji. Wyodrębnił cztery okresy, od 1938 r. do 2015 r. Podkreślił, że Szwecja, obok Wielkiej Brytanii była jednym z pierwszych krajów przyjmujących liczne rzesze imigrantów. Dostrzegł on także mankamenty polityki imigracyjnej. Zbyt duża swoboda pozostawiana imigrantom spowodowała, że segregacja i marginalizacja zamiast ulec zatarciu potęgowały się z upływem czasu. Mimo to nastroje społeczne wobec imigrantów są w Szwecji w zasadzie pozytywne.

W kolejnym, trzecim rozdziale doktorant kontynuował omawianie wymiarów bezpieczeństwa w szwedzkim modelu „welfare state”, analizując problemy społeczne. Podkreślił szczególną rolę sądownictwa nastawionego na resocjalizację, uwzględniając także istniejące mankamenty. Następnie scharakteryzował istotę

wolności w szwedzkim modelu „welfare state”. Wskazał na konstytucję jako źródło liberalnego podejścia do wolności obywatelskich, choć dostrzegł też paradoksy. Ważną rolę w szwedzkim modelu „welfare state” odgrywa oświata, nastawiona na wpajanie przyjętych zasad egalitaryzmu, porozumienia oraz wspólnej pracy w celu osiągnięcia określonych efektów. Autor analizował system oświaty od najniższego szczebla do szkolnictwa wyższego, wspominając także o edukacji imigrantów. Dalej omówił zjawisko alkoholizmu w Szwecji, wskazując na uwarunkowania historyczne, politykę antyalkoholową i jej efekty. Polityka ograniczenia spożycia alkoholu wywołuje wiele emocji w społeczeństwie. Doktorant używał określenia „polityka alkoholowa”, które wydaje się niezbyt trafne. Innym problemem zasługującym na uwagę jest bezpieczeństwo w ruchu drogowym, które zostało omówione w pracy. Interesujące są wywody autora na temat „Wizji Zero” i jej skuteczności.

W ostatnim rozdziale doktorant scharakteryzował wyzwania dla wielowymiarowego bezpieczeństwa krajów skandynawskich. Przedstawił rozbieżności w rozwoju gospodarczym Norwegii i Szwecji, podkreślając, że fundamentem gospodarki norweskiej są surowce energetyczne, a szwedzkiej funkcjonowanie dużych międzynarodowych koncernów. Szwecja dominowała w ramach unii z Norwegią. Po odkryciu złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w Norwegii sytuacja zmieniła się, na co autor zwrócił uwagę. Niewątpliwie czynniki ekonomiczne wywarły wpływ na bezpieczeństwo polityczne i społeczne tego kraju. Na szczególną uwagę zasługuje zagrożenie terrorystyczne. Doktorant starał się wykazać w jakim stopniu kraje te są narażone na ataki terrorystyczne. Przeprowadził między innymi analizę porównawczą, uwzględniając zamach w Szwecji w 2010 r. i Norwegii w następnym roku. Dalej przedstawił aktualny problem krajów skandynawskich jakim jest kryzys imigracji, zwłaszcza w Szwecji. Wskazał na istotę i skalę tego typu zjawiska w krajach nordyckich, uwzględniając także uwarunkowania międzynarodowe.

Mam pewne zastrzeżenia do konstrukcji bibliografii prezentowanej w rozprawie. Doktorant podzielił ją na następujące części: Pozycje książkowe, Dokumenty, Artykuły z periodyków i czasopism naukowych, Artykuły z prasy, Strony i portale internetowe. Jestem zwolennikiem prostego, a jednocześnie klarownego

systemu prezentowania bibliografii, który składa się między innymi ze źródeł niepublikowanych, źródeł publikowanych, opracowań i stron internetowych.

Autor rozprawy w ramach ustalania faktów i weryfikacji danych uzyskiwanych ze źródeł publikowanych, opracowań oraz stron internetowych wykorzystywał metody uznane we współczesnych naukach społecznych. Przeprowadził analizę i krytykę źródeł oraz opracowań, także konfrontował ustalenia. Dokonał stosownej selekcji materiałów i po krytycznej ocenie przedstawiał je we właściwy sposób. Doktorant wykazał się sumiennością i dociekliwością badawczą. Znalazłem niewiele uchybień czy niedociągnięć.

Wniosek końcowy

Recenzowana dysertacja mgr. Wojciecha Liedera jest rezultatem kilkuletnich badań naukowych. Stanowi samodzielny dorobek doktoranta i jest efektem jego dociekliwości badawczej.

Praca spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, określone w Ustawie o tytule i stopniach naukowych, zatem wnoszę o dopuszczenie mgr. Wojciecha Liedera do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Asystent, 7.07.2017

